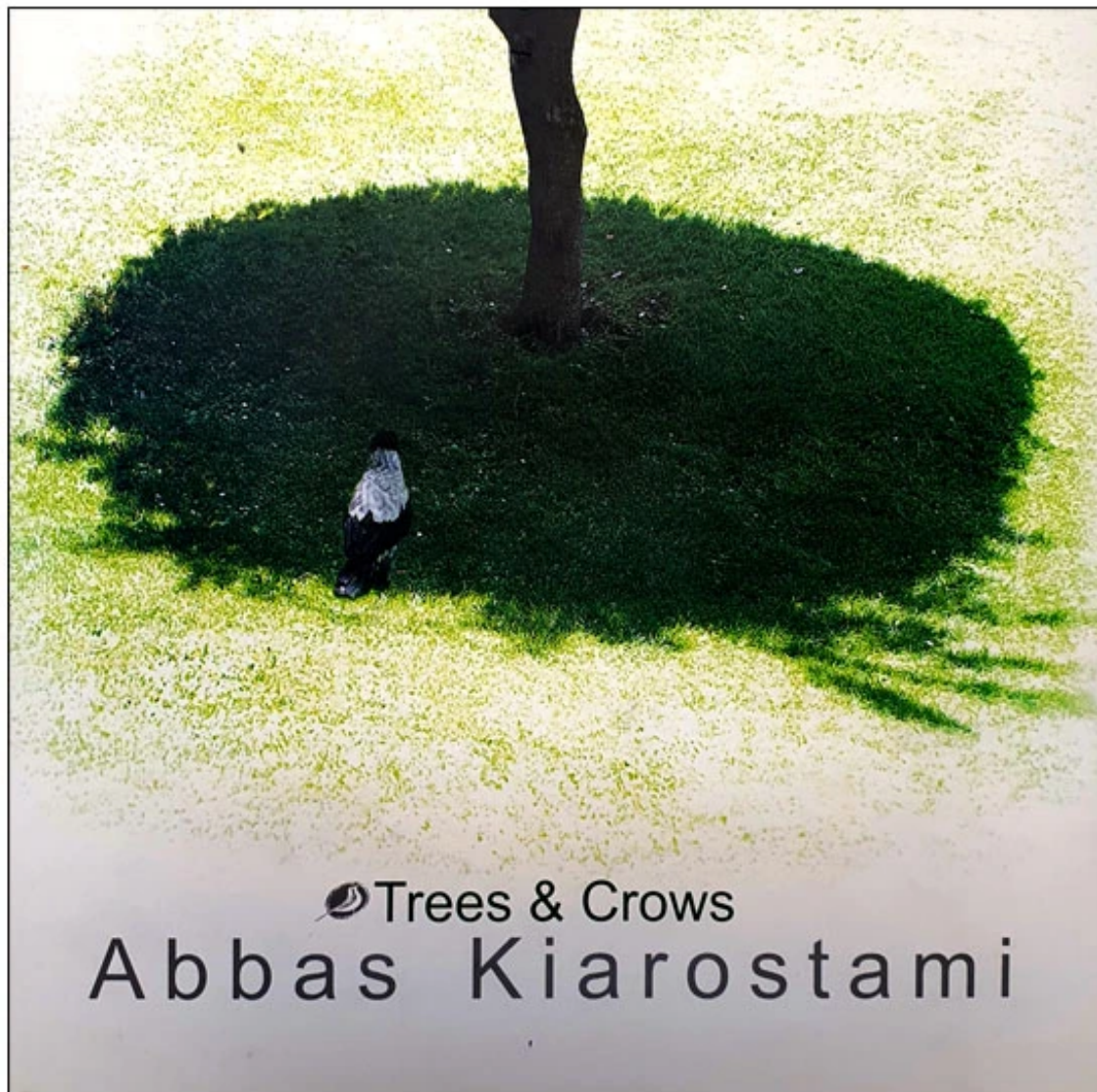

نقد کتاب عکس درختان و کلاغ ها عباس کیارستمی

تجزیه و تحلیل نقد عکس
استاد محمد خدادای مترجم زاده

عرفان حاجی زاده ۴۰۳۱۸۳۳۵۲۰۵

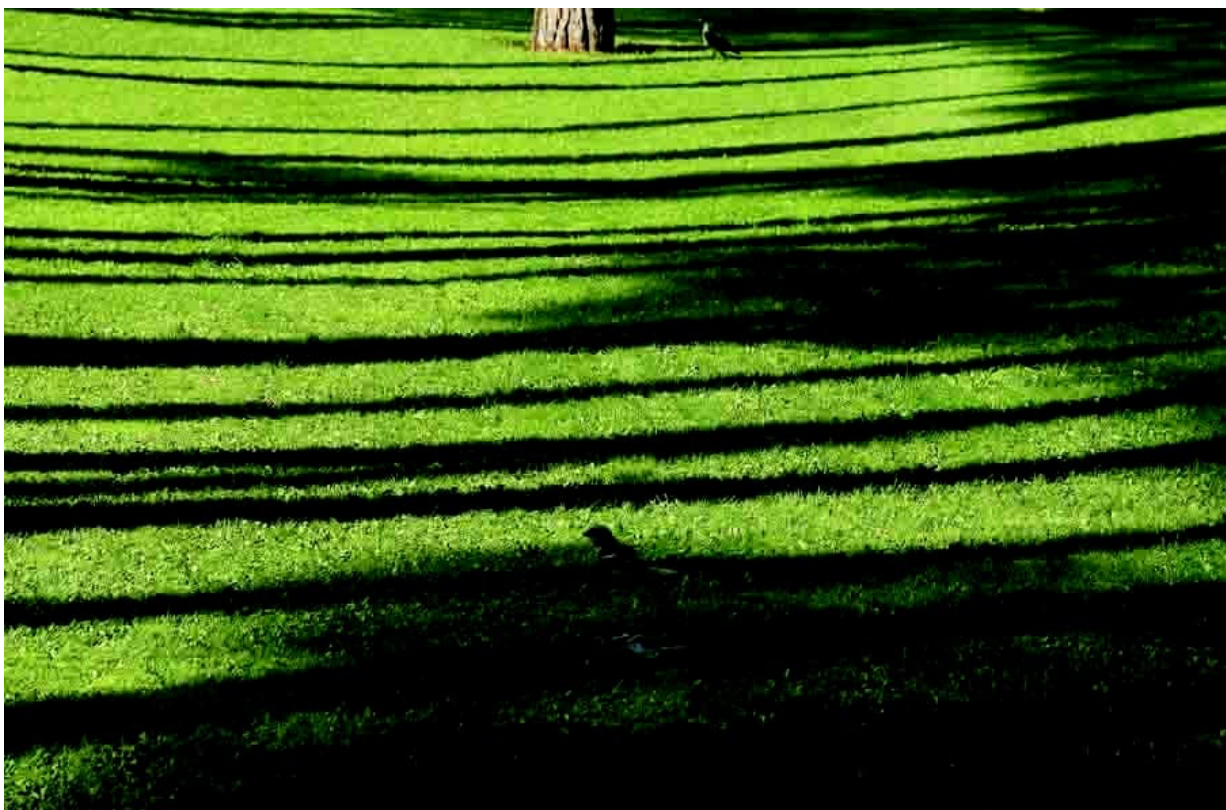

معرفی کتاب

کتاب درخت‌ها و کلاغ‌ها اثر عباس کیارستمی یکی از مجموعه‌های عکاسی این هنرمند برجسته ایرانی است که در سال ۱۳۸۹ توسط انتشارات نظر منتشر شده است. این کتاب شامل مجموعه‌ای از ۵۷ عکس رنگی است که کیارستمی در مقطع زمانی خاص در کاخ سعدآباد تهران ثبت کرده و تمرکز آن بر دو عنصر اصلی طبیعت، یعنی درختان و کلاغ‌ها، قرار دارد. قطع کتاب خشتی انتخاب شده که از نظر فرمی، همخوانی نسبی با ماهیت هندسی و تکرارشونده‌ی تصاویر دارد، اما در عین حال باعث محدود شدن میدان دید و انسجام تصویری شده است.

تحلیل محتوایی با رویکرد فرمالیستی

از منظر فرمالیسم، کیارستمی در این کتاب با تمرکز افراطی بر درختان عریان و کلاغ‌های پراکنده، و تکرار مداوم ترکیب‌بندی‌های مشابه، نوعی تک‌صدایی بصری ایجاد کرده است. این یکنواختی در ریتم تصویری نه تنها از تنوع و پویایی مجموعه می‌کاهد، بلکه به مرور مخاطب را دچار خستگی و دل‌زدگی می‌کند. در غیاب تنوع فرمی، تصاویر به جای آنکه ظرفیت‌های بالقوه‌ی عناصر طبیعی را آشکار سازند، در چرخه‌ای تکراری گرفتار شده و از عمق و کشف بصری باز می‌مانند.

استفاده‌ی مداوم از طرح‌های تکرارشونده در بسیاری از تصاویر کتاب باعث شده است که قدرت تأثیرگذاری چنین ترکیب‌بندی‌هایی تحلیل برود. برای نمونه، در برخی تصاویر – مانند نمونه صفحه اول – حضور سایه‌ها به ایجاد عمق و استحکام در ترکیب‌بندی کمک کرده است. اما مشکل آن‌جاست که همین نوع ترکیب‌بندی بارها و بارها در صفحات مختلف تکرار شده و در نتیجه تازگی و تنوع خود را از دست داده است. افزون بر این، در بعضی تصاویر حضور عناصر کوچک در گوشه و کنار کادر موجب برهم‌خوردن تعادل بصری شده و به جای ایجاد ریتم، نوعی عدم توازن و آشفتگی فرمی را به همراه آورده است.

بافت خشک و خشن پوسته‌ی درختان نیز از جمله عناصر بصری پرکاربرد در این مجموعه است. این بافت‌ها به دلیل طرح‌های پیچیده و تکراری، چنان مرکز توجه قرار می‌گیرند که نگاه مخاطب را به خود محدود می‌سازند و مانع از دیده شدن سایر عناصر موجود در کادر می‌شوند. در نتیجه، بسیاری از اجزای دیگر تصویر کم‌اثر یا حتی بی‌اثر جلوه می‌کنند و ترکیب‌بندی به جای ایجاد تعادل و چندلایگی بصری، به تمرکز تک‌بعدی و خسته‌کننده بر یک سطح خشک تقلیل می‌یابد.

از دیگر عناصر بصری غالب در این مجموعه، سایه‌روشن‌ها و کنتراست بالای تصاویر است. این ویژگی در نگاه نخست می‌تواند به ساختار و استحکام بصری عکس‌ها کمک کند، اما در بسیاری از موارد به افراط کشیده شده است. در بخش قابل توجهی از تصاویر، سایه‌روشن‌ها به نوردهی بیش از حد یا کمتر از حد استاندارد تبدیل شده‌اند؛ مسئله‌ای که موجب از دست رفتن جزئیات و کاهش کیفیت بصری شده است. در نتیجه، عناصر تصویری در دل این تضادهای نوری کم‌رنگ یا محو شده‌اند و بخش عمده‌ای از قدرت تأثیرگذاری خود را از دست داده‌اند.

در بخشی از تصاویر، نقطه‌ی تمرکز مشخصی وجود ندارد؛ به‌گونه‌ای که سوژه در محیط پیرامونی کاملاً بی‌اهمیت یا کم‌اهمیت جلوه می‌کند. این فقدان مرکزیت بصری موجب می‌شود که نگاه مخاطب پراکنده شود و نتواند به یک کانون معنایی یا فرمی دست پیدا کند. چنین عدم تمرکزی جایگاه این دسته از تصاویر را در کل مجموعه تضعیف کرده و آنها را برای نگارنده کم‌اهمیت و حتی زائد جلوه می‌دهد.

ارزیابی نهایی

در مجموع، درختان و کلاغ‌ها از نظر شکلی و محتوایی با کاستی‌های جدی روبه‌رو است؛ به‌گونه‌ای که تنها نقطه قوت آن را می‌توان در جلوه‌ی مینیمالیستی تصاویر دانست. در مقابل، نقاط ضعف اثر شامل تکرارهای بیش از حد، عدم انسجام محتوایی و القای نوعی احساس تهی است که مجموعه را در هاله‌ای از سطحی‌نگری فرو برده است. اگرچه کیارستمی در سینما توانسته است با کمترین عناصر جهانی غنی خلق کند، اما در این کتاب عکس تکیه‌ی بیش از حد بر فرم بیش از آنکه مخاطب را به تفکر و تأمل وا دارد، او را از ادامه‌ی همراهی باز می‌دارد.